

Економічна теорія

Найда І.С.

аспірант кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Одеського державного аграрного університету

м. Одеса, Україна

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Необхідною умовою збалансованого розвитку сучасної держави є формування соціально орієнтованої економіки, функціонування якої насамперед спрямоване на людину, розвиток її творчих та духовних якостей, забезпечення високого рівня та якості життя населення, соціальної справедливості і захищеності. Сьогодні для підвищення обсягів виробництва не менш важливу роль починають відігравати такі соціальні чинники, як сприятливі умови праці, розвинена система мотивації та стимулювання трудового потенціалу, соціальні гарантії та соціальне забезпечення.

Результатом ефективного забезпечення соціально орієнтованої економіки у країнах Західної Європи і США є функціонування різних моделей розвитку їх національних економік. Значний внесок у дослідження розвитку моделей соціально орієнтованої економіки у світі зробили зарубіжні та вітчизняні вчені: Г. Еспін-Андерсен, Г. Віленський, В.М. Геєць, С.Ю. Дефорж, А. О. Сіленко, М. В. Стрижнева, Н. Татаренко, В.П. Удовиченко.

У сучасній науковій літературі існує декілька підходів до класифікації моделей соціально орієнтованої економіки.

Д. Юнгблюд [1, с. 112] виділяє японську (консерватизм), англосаксонську (неолібералізм), соціальне ринкове господарство. Згідно з класифікацією Р. Тітмуса [3], існує патерналістська, корпоративістська, етатистська модель, що відповідає змісту ліберальної, консервативної та соціал-демократичної ідеології.

Г. Віленський та Ч. Лебо [2, с. 66] виділяють дві моделі держави загального добробуту: інституціональну і залишкову, кожна із яких має свої як переваги, так і недоліки. На відміну від інституціональної моделі, яка передбачає розподіл матеріальних благ на державному рівні, мінімізовану роль громадянського суспільства, а соціальний захист населення - однією із визначних функцій держави, залишкова модель орієнтована на ефективну діяльність інститутів громадянського суспільства (громади, добродійних фондів) і виплату державної допомоги лише при важких ситуаціях.

Відповідно дослідженням В.М. Гейця [3, с. 385], спрямованість соціальної політики держави призвела до формування таких різних моделей, як модель Бісмарка, Беверіджа, середземноморська та скандинавська модель.

Аналізуючи різні підходи науковців щодо класифікації моделей соціально орієнтованої економіки, найбільш поширеними у країнах Європейського союзу, є консервативна, соціал-демократична та ліберальна модель (Г. Еспін-Андерсен), які пропонують різні підходи до вирішення соціальних проблем суспільства. Представником такої класифікації є Г. Еспін-Андерсен.

Основними критеріями, що враховувались при здійсненні цієї класифікації моделей є масштаби державного сектору в економічній системі, місце та особливості проведення соціальної політики у державному регулюванні, частка валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджетну систему, індекс людського розвитку, своєрідності менталітету.

Основними принципами функціонування консервативної моделі, яка поширена у Німеччині, Австрії, Бельгії, Франції, є: створення умов для максимальної зайнятості населення; стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; солідарна відповідальність суспільства, що передбачає виплати сучасному поколінню пенсіонерів за рахунок сплачених внесків працюючих громадян. Перевага у цих країнах надається соціальному страхуванню, що відтворює розшарування населення за рівнем доходу та соціальним статусом. Соціальне забезпечення на регіональному, місцевому

рівнях покладене на профспілки, місцеві асоціації підприємців, державу. Частка ВВП, що розподіляється через бюджетну систему, становить 50% [4, с. 40].

Соціал-демократична модель, яка існує у Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, ґрунтується на принципах відповідальності уряду за дотримання соціальних прав громадян та їх добробут, повної зайнятості населення, недопущення надмірної диференціації за рівнем доходів суспільства шляхом вирівнювання прибутків. Як результат, це призводить до сильної участі держави у виплаті соціальної допомоги, соціальному обслуговуванні, а також формуванню середнього класу населення. Захист людей від бідності здійснюється шляхом виплати допомоги у зв'язку з безробіттям, грошових компенсацій, пенсій за старістю, що забезпечить повноцінну охорону здоров'я, громадянське житло, безкоштовну освіту. Такій моделі характерна висока частка ВВП, що розподіляється через бюджетну систему, дорівнюючи 50-60% .

Сутність ліберальної моделі полягає у переважанні ринкових механізмів саморегуляції над механізмами державного регулювання, активному залученню громадських інституцій до вирішення соціальних проблем. Відповідальність держави передбачає забезпечення прожиткового мінімуму кожному громадянину та права на страхову допомогу кожного працівника. Соціальна допомога має адресний характер. Це обумовлює поширення індивідуальної відповідальності громадян за своє майбутнє шляхом відрахування протягом життя внесків із заробітної плати у недержавні пенсійні фонди та їх капіталізація для забезпечення гідної, більш від мінімально визначеної, пенсії у майбутньому. Частка ВВП, що розподіляється через бюджетну систему, складає від 40% до 60%. Така модель соціально орієнтованої економіки характерна для Великобританії, Ірландії, Канади, Данії [4, с. 42].

Як вважає Н. Татаренко [5, с. 60], теоретично обґрунтовано для України є побудова соціально орієнтованої економіки на принципах «континентальної моделі», яка використовувалась в Німеччині, Австрії, Бельгії, Франції.

Прихильником німецького варіанту побудови моделі є В. П. Удовиченко, на думку якого такий вибір є гідним, адже поєднує високий рівень економічної

ефективності з розвиненою системою соціального захисту, заснованої на принципах забезпечення економічної свободи, що є стимулом високого показника продуктивності праці.

Таким чином, Україні на шляху формування моделі соціально орієнтованої економіки, яка поряд із економічними здобутками гарантуватиме громадянам високу якість життя, соціальне забезпечення і соціальний захист, певні умови для самореалізації особистості, розвиток системи соціального підприємництва, слід враховувати закордонний досвід таких розвинутих країн, як Німеччина, США, Великобританія, Франція, Швеція, де така модель вже успішно сформована та постійно вдосконалюється.

Література:

1. Юнгблюд Д. Социально-экономические модели развитых стран: основные особенности, эффективность и перспективы / Д. Юнгблюд // Общество и экономика. – 2007. - №7. – С. 99-148.
2. Сіленко А. Генезис і сутність американської держави загального добробуту / А. Сіленко // Людина і політика. – 2000. - №2. – С. 65-72.
3. Перехідна економіка: підручник / [В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.]; за ред. В.М. Гейця. - Вища школа, 2003. - 591 с.
4. Вишневський О.С. Міжнародні моделі реалізації соціальної орієнтації економіки / О.С. Вишневський // Вісник Донецького національного університету. - 2010. - Вип. 2. - Т.1. - С. 40-45.
5. Татаренко Н. Стратегія розвитку українського суспільства у контексті світових тенденцій / Н. Татаренко // Розбудова держави. - 1999. - №7-12. - С. 56-64.